

การศึกษาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมการบูชาปู่เชียงน้อย
ของชาวตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ
A Study of Buddhist Dhamma in Worship ‘Pu-Chiang-Noy’
of Banpoa People, Kaset Sombun District, Chaiyaphum Province

พระวันนี ขนฺติพโล (ขันตีกุล)¹

PhraWannee Khantipalo (Khantikul)¹

รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์²

Assoc. Prof. Dr.Sowit Bamrungphak²

พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

Daosiam Vijarapanyo, Asst. Prof. Dr.³

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560

E-mail : wannee.kn62@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและพิธีการบูชาปู่เชียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาปู่เชียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบวิธีวิจัยเป็นรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเครื่องมือวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

¹ นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹ Student of Buddhist Graduate School, Branch of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya Khon Kaen Campus

^{2,3} อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{2,3} Lecturer of Buddhist Graduate School, Branch of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya Khon Kaen Campus

* ได้รับบทความ: 23 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 5 มีนาคม 2562; ตอรับการตีพิมพ์: 18 มีนาคม 2562

Received: January 23, 2019; Revised: March 5, 2019 ; Accepted: March 18, 2019

ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในเขตตำบลบ้านเป่ามีความสำนึกในคุณงามความดีเคารพ เลื่อมใสและศรัทธาในปู่เชียงน้อยจึงได้ประกอบพิธีกรรมการบูชาปู่เชียงน้อยเป็นประจำทุกปีในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 โดยที่ชาวบ้านจะนำดอกไม้ ธูปเทียน พานบายศรี ไปกราบไหว้สักการะซึ่งมีคติธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาปู่เชียงน้อย ได้แก่ (1) ความกตัญญูรู้คุณแล้วทำตอบแทนต่อผู้ ทำคุณงามความดีมาก่อน (2) อามิสบูชา การประกอบพิธีกรรมการบูชาปู่เชียงน้อยของชาวบ้านด้วยการนำ เครื่องสักการะต่างๆ นั้น ถือว่าชาวบ้านได้ปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการบูชาข้อที่ 1 คืออามิสบูชา ได้แก่ การบูชาสักการะด้วยวัตถุสิ่งของมีดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น (3) ความมีสามัคคีธรรม เพราะการได้ร่วมประกอบพิธีกรรมการบูชาของชาวบ้านเป็นจำนวนมากในทุกปี เป็นเครื่องแสดงความสมัคร สมานรักใคร่กลมเกลียวต่อกัน (4) ปุชนียบุคคล ได้แก่ ปู่เชียงน้อยถือว่าเป็นบุคคลที่ควรประกอบพิธีกรรม หรือพิธีกรรมให้เป็นประจำ เพราะการได้ประกอบพิธีกรรมการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ ถือได้ว่าเป็น มงคลอย่างยิ่ง (5) ความเป็นเทพหรือเทวดา คือชาวบ้านมีความเชื่อว่าปู่เชียงน้อยมีภาวะประดุจดังเทพเทวดา หรือเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน

คำสำคัญ : 1. ปู่เชียงน้อย 2. พิธีกรรมการบูชา 3. คติธรรมทางพระพุทธศาสนา 4. ชาวบ้านเป่า

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the current conditions and ritual of worship 'Pu-Chiang-Noy (literally, Chiang-Noy grandfather) of people in Banpoa village, Kaset Sombun district, Chaiyaphum province; 2) to analyze the Buddhist dhammas appeared in such ritual. This study employed the qualitative research methodology through its investigation of academic work and research. The data were obtained by using the in-depth interview before being interpreted through the descriptive analysis.

The research results revealed that in Banpoa village, Kaset Sombun district, Chaiyaphum province, people have a sense of thankfulness and faith in Pu-Chiang-Noy; they therefore performed an annual worship ceremony in the 15th day of the 3rd waxing moon. The villagers will bring flowers, incense, candles and rice barns to worship. After careful analysis, five Buddhist morals appear in this worshiping ceremony: 1) gratitude and reward to the good deeds doers; 2) material worship, the villagers have followed the principles of Buddhism by performing the worship with objects, flowers, incense, candles, etc; 3) fellowship, many villagers made their contribution to organizing the worship ceremony every year; this showed their fellowship; 4) the ancestors, Pu-Chiang-Noy is the person who should be paid respect by performing the ritual regularly because of doing that is considered a very auspiciousness; 5) being a deity (angel), a villagers' belief showed that Pu-Chiang-Noy is like the god, angel, or sacred thing in the community.

Keywords : 1. Pu-Chiang-Noy 2. Worship 3. Buddhist dhammas 4. Banpoa villagers

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมานั้นล้วนต่างก็มีคติความเชื่อและความศรัทธาในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าจะยังไม่รู้ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นคืออะไร แต่ทุกคนเชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความอำนาจ สามารถให้คุณและให้โทษ แก่มนุษย์ทุกคนได้ มนุษย์มีคติความเชื่อและความศรัทธา ตามหลักของแต่ละศาสนาสืบทอดกันมาจาก บรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายกันมา และมักจะเชื่อว่าสิ่งที่ตนเองศรัทธานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จากความเชื่อและความศรัทธาเหล่านั้น เป็นเหตุให้มนุษย์ตกหลุมพรางสู่ความมืดมน โง่เขลาและงมงาย จนกระทั่งสติ ปัญญาที่มีอยู่นั้น ไม่สามารถที่จะใช้พิจารณาเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ตามความเป็นจริง ซึ่งต่างจาก พระพุทธเจ้า ที่ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาประกอบด้วยปัญญา เป็นเครื่องกำกับในเรื่องความเชื่อ โดยยึด หลักกาลามสูตร ดังปรากฏในเกสปุตตสูตร (อง.ตัก. (ไทย) 20/66/257) ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงศรัทธาแล้ว ต้องมีปัญญากำกับอยู่ในหลักธรรมนั้นเสมอ ทั้งนี้ ก็เพราะว่าเมื่อมีความเชื่ออย่าง เดียวโดยไม่มีปัญญา ก็จะเป็นความเชื่อที่ งมงาย (Blind Faith) ปราศจากเหตุผล (Cause and Effect) และการพิสูจน์ เพราะฉะนั้น ความเชื่อจึงเป็นลักษณะความรู้แบบหยาบ ๆ โดยไม่ผ่านการเจียระไนทางความคิด หรือไม่ผ่านการไตร่ตรอง ด้วยโยนิโสมนสิการ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนเรื่องศรัทธาไว้ที่ไหนก็จะมีปัญญามา พร้อมด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เชื่อเกิดความงมงายดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็น “อวิชชา” เมื่อได้พบ เหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่าคนตาย แผ่นดินถล่ม ก็เกิดความคิดว่า จะต้องมีส่วนหนึ่งสิ่งใดอยู่เบื้องหลัง มาบังคับให้เป็นอย่างนี้ จึงพากันสร้างผีวิญญาณ เทพารักษ์ขึ้น เป็นการสมมติว่าเทพเจ้าหรือผีจะมีรูปร่าง เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามจินตนาการของตน และทำพิธีกรรมต่าง ๆ บูชาสักการะ เช่น สรง เพื่อให้อะไรที่ตนคิด ว่ามีอยู่นั้นผ่อนคลายความรุนแรงและมีเมตตากรุณาไม่ทำร้ายและบันดาลความสุขมาให้ เมื่อแรกเป็น ขนบธรรมเนียม ภายหลังเกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้นโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางศาสนาคือแนวปฏิบัติการประพฤติ ตนตามศาสนา เกิดคัมภีร์ที่สำคัญขึ้นในศาสนาต่าง ๆ สำหรับทางพระพุทธศาสนา เกิดพระธรรมคำสอนที่ จำแนกบุพญา ว่าคนทำดีมีบุญย่อมจะประสบผลเป็นความสุขสมบูรณ์ได้เกิดในสวรรค์ และจะหมดกิเลส ตัณหาเข้าสู่พระนิพพาน คนทำชั่วคือบาป จะได้รับความทุกข์ทรมาน ตกนรกไม่มีวันจบสิ้น คนที่เชื่อในคำ สอนก็ประพฤติปฏิบัติตามด้วยความหวังให้พบกับความสุขในชีวิตของตน(มณี พะยอมยงค์, 2530 : 69-70)

คติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ และระบบความเชื่อทางไสยศาสตร์ หรือการนับถือวิญญาณ ยัง ผสมกลมกลืนอยู่ในระบบความเชื่อของสังคมไทย แม้ประเทศไทย จะเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือ พุทธศาสนา แต่ก็ยังเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhism) นั่นคือ คนไทยยังมีความเชื่อเรื่อง จิตวิญญาณอย่างไม่เสื่อมคลายโดยเฉพาะสังคมชนบทสิ่งที่มาพร้อมกับความเชื่อดังกล่าว ก็คือ การประกอบ พิธีกรรมต่างๆ การบนบานศาลกล่าว การแก้บน การทรงเจ้า เข้าผี เป็นต้น เพื่อให้ตนเองได้ประสบความสุข และพ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง ความเชื่อในเรื่องดังกล่าว จึงเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับมนุษย์เข้าด้วยกัน มนุษย์กับสิ่งที่มองไม่เห็นตัว และมนุษย์กับธรรมชาติ เพราะทำให้เกิดกลุ่มหรือชุมชน ชนต่างๆ ทำให้มนุษย์มีความเชื่อในการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักของพระพุทธศาสนา ความเชื่อเป็นความ รู้สึกรัดแน่น ถือมั่นศรัทธาของมนุษย์ในสิ่งต่าง ๆ ว่าจะบันดาลอะไรให้เราได้ หากกระทำและปฏิบัติต่อความ

เชื่อในทางที่ถูกที่ควรแล้ว ความสุขก็จะเกิดตามมา หากละเลยความทุกข์ร้อนก็อาจจะเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ความเชื่อจะบันดาลทุกข์ สุข ให้เกิดขึ้นได้ เช่น การบวงสรวงบูชา หรือการกระทำใด ๆ ที่ทำให้อำนาจเร้นลับที่แฝงอยู่ในแต่ละความเชื่อเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นความเชื่อที่มนุษย์ปฏิบัติเช่นนี้ เป็นความเชื่อที่เหนือธรรมชาติเช่น เทวดา ภูติผี วิญญาณ เป็นต้น (ธวัช ปุณโณทก, 2530 : 60-61)

ปูเซียงน้อยเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับความเคารพนับถือมาก ในพื้นที่แถบจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะในเขตอำเภอหนองบัวแดง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และอำเภอเมือง นอกจากบริเวณผาเง็กแล้ว ความเชื่อในเรื่องปูเซียงน้อยยังปรากฏให้เห็นในอีกหลายพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิ พบว่ามีศาลปูเซียงน้อยอยู่อีกหลายแห่งในจังหวัดชัยภูมิ เช่น ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (ภูสระหงส์ อำเภอเมือง) ภายในวัดพระธาตุเกศแก้วจุฬามณี บ้านหนองแวง ตำบลชัยสืทอง อำเภอเมือง ที่บ้านผักคำแพรว ตำบลชัยสืทอง อำเภอเมือง และที่ตำบลช่องสามหมอ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ เป็นต้นในหลายท้องถิ่นยังมีการจัดงานประจำปีไหว้ปูเซียงน้อยสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันด้วย เช่น ชาวบ้านที่บ้านผักคำแพรว จะจัดงานบูชาปูเซียงน้อยเป็นประจำทุกปี ในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 โดยชาวบ้านจะนำเครื่องสักการะ เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ ดอกไม้ ธูปเทียน พานบายศรี ไปกราบไหว้ปูด้วงแม่ย่าดี ในงานมีรำแคน และมีแม่หมอกลำนาคำไหว้บูชา ทำหน้าที่เป็นตัวแทนขอพรให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุขไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง คติความเชื่อของชาวอีสานและศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาปูเซียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป้าอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ พร้อมทั้งจะได้ทำการวิเคราะห์ในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณค่าของคติความเชื่อนี้มีผลในด้านใดบ้าง และให้ประโยชน์เกื้อกูลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อต่อปูเซียงน้อยที่เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและวิถีกรรมบูชาปูเซียงน้อยของชาวบ้านตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาปูเซียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

3. ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบสภาพการประกอบพิธีกรรมการบูชาปูเซียงน้อย ของชาวบ้านตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

3.2 ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาปูเซียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชา ปู่เชียงน้อยของชาวดำบลบ้านเป่า อำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสาร วารสาร บทความ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นคำถามในการวิจัยโดยยึดตามวัตถุประสงค์และกรอบคิดเป็นหลักในการนำเสนอเนื้อหา เสร็จแล้วได้ทำเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นมา เมื่อนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปผ่านขบวนการสร้างเครื่องมือในการวิจัยแล้วผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ลงสัมภาษณ์ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

4.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ชาวดำบลบ้านเป่าอำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ เลือกจากประชากรชาวดำบลบ้านเป่า 8 หมู่บ้าน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน 11 คน
กลุ่มที่ 2 ชาวดำบลบ้านเป่า	จำนวน 8 คน
กลุ่มที่ 3 ร่างทรงปู่เชียงน้อย	จำนวน 6 คน

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากประชากร ชาวดำบลบ้านเป่าอำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ คือ ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ที่อาศัยอยู่ที่ตำบลดำบลบ้านเป่าอำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 8 คน

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ยึดหลักองค์ประกอบจาก 2 ประเด็นหลักคือการรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารและการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์สังเคราะห์และเขียนงานวิจัยเป็นเชิงพรรณนาประกอบการแสดงความเห็นของผู้วิจัยดังรายละเอียดตามขั้นตอนดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) รวบรวมจากเอกสารชั้น ปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช 2539 และรวบรวมจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาบทความต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ หนังสือ วิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “การศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชา ปู่เชียงน้อยของชาวดำบลบ้านเป่าอำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ”

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดำเนินการตามขั้นตอนที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดโดยเริ่มจากการทำเรื่องขอหนังสือรับรองและแนะนำตัวจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังประชากรและผู้ให้ข้อมูล

สำคัญ แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

4.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1)เครื่องมือในการวิจัย (แบบสัมภาษณ์) (2) กล้องถ่ายรูป และ (3) เครื่องบันทึกเสียง

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพโดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) ในการนำเสนอข้อมูลการวิจัยจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความ ประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเครื่องมือเก็บข้อมูลใช้แนวคำถามซึ่งผู้วิจัยกำหนด ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามได้เพียงพอต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้วผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้นโดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมาเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไปหลังจากนั้นอาจมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์โดยการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้นและทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่งซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด

4.6 สรุปกระบวนการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปกระบวนการวิจัยได้ดังนี้ (1) ขั้นรวบรวมข้อมูล (2) กำหนดพื้นที่ในการวิจัย (3) กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง (4) การสร้างเครื่องมือ (5) การนำเครื่องมือไปใช้ (6) การวิเคราะห์ข้อมูล และ (7) การนำเสนอข้อมูล

5. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชา ปู่เซียงน้อยของชาวตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเขนงสมุทรบุรี จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 พิธีกรรมของชาวตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเขนงสมุทรบุรี จังหวัดชัยภูมิ มีความคล้ายคลึงกับชาวไทยในภาคอีสานโดยทั่วไป คือ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผีแถน ผีคำ หรือผีบรรพบุรุษ ผีเมหลักซ์ (ผีหอผีโง) ผีน้ำ ผีป่า ทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรม เพื่อทำให้ผีพอใจ เช่น ในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ อันเป็นกฎหมายแบบจารีตประเพณี กำหนดพิธีกรรมต่างๆ จึงมีลักษณะผสมผสานเป็นพุทธศาสนาที่ปะปนกับคติเรื่องผี ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับปู่เซียงน้อย และจะประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาผีบรรพบุรุษในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 จะเห็นได้ว่าปู่เซียงน้อยตั้งกระจัดกระจายอยู่หลายแห่งบนเทือกเขาหลายแห่งในอำเภอกะเขนงสมุทรบุรี จังหวัดชัยภูมิ จนมีคำกล่าวว่า “เซียงน้อย” เป็นเทพเจ้าแห่งภูเขาในเขตจังหวัดชัยภูมิ

5.2 คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรมการบูชาปู่เซียงน้อย ได้แก่ (1) ความกตัญญูรู้คุณแล้วทำตอบแทนต่อผู้ทำคุณงามความดีมาก่อน (2) อามิสบูชา การประกอบพิธีกรรมการบูชาปู่เซียงน้อยของชาวบ้านด้วยการนำเครื่องสักการะต่างๆ นั้น ถือว่าชาวบ้านได้ปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการบูชาข้อที่ 1 คืออามิสบูชา ได้แก่ การบูชาสักการะด้วยวัตถุสิ่งของมีดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น (3) ความมีสามัคคีธรรม เพราะการได้ร่วมประกอบพิธีกรรมการบูชาของชาวบ้านเป็นจำนวนมากในทุกปี เป็นเครื่องแสดงความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียวต่อกัน (4) ปุชนิยมบุคคล ได้แก่ ปู่เซียงน้อย

ถือว่าเป็นบุคคลที่ควรประกอบพิธีกรรมหรือพิธีกรรมให้เป็นประจำ เพราะการได้ประกอบพิธีกรรมการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ ถือได้ว่าเป็นมงคลอย่างยิ่ง (5) ความเป็นเทพหรือเทวดา คือชาวบ้านมีความเชื่อว่าปู่เชียงน้อย มีภาวะประดุจดังเทพเทวดาหรือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนสืบมาจนทุกวันนี้

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาปู่เชียงน้อยของชาวบ้านตำบลบ้านเป้าอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ประชาชนชาวจังหวัดชัยภูมิในหลายอำเภอที่มีความเชื่อต่อปู่เชียงน้อย แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาปู่เชียงน้อย ในเขตชุมชนตำบลบ้านเป้าอำเภอเกษตรสมบูรณ์จังหวัดชัยภูมิเท่านั้นโดยที่ชาวบ้านตำบลนาหนองทุ่มได้มีการจัดงานประจำปีไหว้ปู่เชียงน้อยเป็นประจำทุกปีในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 โดยชาวบ้านจะนำเครื่องสักการะ เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ ดอกไม้ รูปเทียน พานบายศรี ไปกราบไหว้ปู่เชียงน้อยในงานยังมีรำแคน และมีแม่หมอกลำนาคำไหว้บูชา และเป็นตัวแทนขอพรให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ภิญญ จิตตธรรม (2522 : บทคัดย่อ) ที่เขียนหนังสือเรื่องความเชื่อโดยกล่าวว่า การนำเครื่องสักการะบูชาไม้ดอกไม้ รูปเทียน ไข่มถ์ พานบายศรี เป็นต้น และชาวบ้านตำบลบ้านเป้าอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เป็นพื้นที่ที่เป็นท้องถิ่นเดิมที่ปู่ดั่งเคยอาศัย ประเพณีการบูชาจะมีเป็นประจำ และเป็นประเพณีสำคัญที่ลูกหลานต้องสืบทอดกันต่อไป ด้วยเหตุที่มีความเคารพในท่านทั้งสอง หลายคนได้นำข้อวัตรปฏิบัติของปู่เชียงน้อยมาใช้ในชีวิตประจำวัน จนประสบความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต และหากมีศรัทธามากพร้อมประพฤติปฏิบัติให้มาก จนสามารถหลุดพ้นเป็นอิสระจากวัฏฏทุกขได้อย่างสิ้นเชิง ในที่นี้คือนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คุณค่าและประโยชน์ของศรัทธาในการพัฒนามนุษย์ ได้แก่ ศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้ได้ อริยทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์อันประเสริฐมีอยู่ 7 ประการ สัทธานัง สีลธณัง หิริธณัง โอตตปณณัง สุตธณังจาคธณัง ปัญญานัง มีอยู่ภายในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก เพราะไม่มีผู้ใด แย่งชิง ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ และเป็นทุนทรัพย์ได้ดี และทำให้เป็นคนประเสริฐอย่างแท้จริง สอดคล้องกับคุณค่าและประโยชน์ของศรัทธาในการพัฒนามนุษย์ที่มีมาในพระไตรปิฎก เล่มที่ 11 สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย) กล่าวไว้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ศรัทธานั้นนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่ง ในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากปุถุชนจนกลายเป็นอารยชนขั้นสูงสุดได้ และงานวิจัยเกี่ยวกับอามิสบูชา ได้แก่ การบูชาสักการะด้วยวัตถุสิ่งของมีดอกไม้รูปเทียน เป็นต้นของชาวบ้านเป้า มีความสัมพันธ์กับงานวิจัยของพระเกียรติวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์) (2549 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ร่างทรงที่ดูเหมือนว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติที่ผิดแผกไปจากพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา แต่เมื่อศึกษาวิจัยทำให้ทราบว่า ในการประกอบพิธีกรรมร่างทรงของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ยังมีสาระสำคัญหรือแก่นแห่งพระพุทธศาสนาซ่อนอยู่ เพราะผู้จะเป็นร่างทรงจะต้องเป็นผู้รักษาศีล 5 เป็นธรรมขั้นต่ำ และการประกอบพิธีกรรมบูชาต่างๆ ล้วนแต่ตั้งอยู่บนฐานคติทางพระพุทธศาสนาสิ้นหมด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การบูชาสักการะปูชนียวัตถุหรือปูชนียสถานของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ มีนัย เชิงความคิดทางวิชาการว่า แท้ที่จริงแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียุคกับชาวจังหวัดชัยภูมิมาเป็นเวลานาน ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นเรื่องที่จะต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแก่นสาระสำคัญของสิ่งเหล่านี้ให้ได้ โดยถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เปรียบได้กับจิตวิญญาณ ขวัญ และกำลังใจของประชาชนชาวบ้านด้วยดีเสมอมา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรมีการวิเคราะห์หลักการหรือแนวคิด เกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบันและวิถีการบูชาปูชนียวัตถุในท้องที่อื่นของจังหวัดชัยภูมิว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่

7.2.2 ควรมีการการนำคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งท่านก็เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวชัยภูมิเคารพเช่นกัน มาทำการศึกษาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีการบูชาปูชนียวัตถุหรือไม่

8. เอกสารอ้างอิง

- ธวัช ปุณโณทก. (2530). **วัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิริทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์). (2549). **การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2522). **ความเชื่อ**. สงขลา : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์.
- มณี พะยอมยงค์. (2530). **“ความเชื่อของคนไทย” ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

9. คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จด้วยดีด้วยความเมตตาจิตของท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่เอาใจใส่ ตลอดจนการตรวจทานต้นฉบับ แก้ไข เพิ่มเติมในบางส่วน และปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตขอนแก่นทุกท่าน ซึ่งได้กรุณาตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมกับแนะนำเพิ่มเติมขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และบุคลากรห้องสมุดวิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้เอื้อเฟื้อ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้อนุเคราะห์ด้วยดีมาตลอด ในการค้นคว้าข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยจนเป็นเหตุให้สำเร็จการศึกษาในเวลาอันสมควร

ประการสุดท้ายนี้ ผู้วิจัย ขออ้อมอุทิศส่วนความดีของงานวิจัยนี้ แต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน และ
ขอขอบคุณ ผู้รู้ ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา นักวิจัย นักวิชาการทุกท่าน ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง ตำราวิชาการ
ตลอดงานวิจัยที่ผู้ศึกษาวิจัย ได้นำมาอ้างอิงในครั้งนี้ จนกระทั่งทำให้งานวิจัยเล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี